

P. TERENCEI AFRI ANDRIA

PROLOGVS

Poeta quom primum animum ad scribendum adpulit,
id sibi negoti credidit solum dari,
populo ut placerent quas fecisset fabulas.
verum aliter evenire multo intellegit;
nam in prologis scribundis operam abutitur, 5
non qui argumentum narret sed qui malevoli
veteris poetae maledictis respondeat.
nunc quam rem vitio dent quaeso animum adtendite.
Menander fecit Andriam et Perinthiam.
qui utramvis recte norit ambas noverit: 10
non ita dissimili sunt argumento, [s]et tamen
dissimili oratione sunt factae ac stilo.
quae convenere in Andriam ex Perinthia
fatetur transtulisse atque usum pro suis.
id isti vituperant factum atque in eo disputant 15
contaminari non decere fabulas.
faciuntne intellegendo ut nil intellegant?

2. **id sibi negoti:** = id negotium. Een genit.part. afhagend van een pronomen neutrum is bij Terentius zeer frequent. 4. **verum:** = veritatem of rem. — **multo:** bij aliter. 6. **qui**¹: archaische ablativus/locativus voor quo = ut eo. 7. **veteris poetae:** hiermee wordt volgens Donatus de dichter Luscius Lanuvinus bedoeld. Van diens poezie is niet meer bekend dan de twee ons door Donatus overgeleverde versregels. 8. **quam rem vitio dent:** ‘wat zij op mij aan te merken hebben’. 10. **norit ambas noverit:** beide futurum exactum. De keuze voor de korte of de lange vorm wordt uitsluitend bepaald door het metrum. 12. **oratione:** ‘dialog’ vertaalt Hemelrijk. De gebeurtenissen van het verhaal zijn min of meer identiek, maar de woordenwisseling van de spelers is heel anders, evenals de stijl (stilus). 13. **quae convenere:** 14. **fatetur transtulisse:** sc. se. Het weglaten van de subjectsaccusativus is bij Terentius frekwent. Subj. van fatetur is Terentius. 15. **in eo:** kort voor in ea vituperatione; vertaal ‘daarbij’. 17. **faciuntne intellegendo ut nil intellegant:** ‘maken zij met hun

qui quom hunc accusant, Naevium Plautum Ennium
 accusant quos hic noster auctores habet,
 quorum aemulari exoptat negligentiam 20
 potius quam istorum obscuram diligentiam.
 de(h)inc ut quiescant porro moneo et desinant
 male dicere, malefacta ne noscant sua.
 favete, adeste aequo animo et rem cognoscite,
 ut pernoscatis ecquid sp<ei> sit relicuom, 25
 posthac quas faciet de integro comoedias,
 spectandae an exigendae sint vobis prius.

ACTVS I

Simo Sosia

Si. Vos istaec intro auferte: abite. – Sosia,
 ades dum: paucis te volo. So. dictum puta:
 nempe ut curentur recte haec? Si. immo aliud. So. quid est³⁰
 quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
 Si. nil istac opus est arte ad hanc rem quam paro,
 sed eis quas semper in te intellexi sitas,
 fide et taciturnitate. So. exspecto quid velis.
 Si. ego postquam te emi, a parvolo ut semper tibi 35
 apud me iusta et clemens fuerit servitus
 scis. feci ex servo ut esses libertus mihi,

scherpzinnigheid niet duidelijk dat zij er niets van begrepen hebben?’ Het vraagpartikel *ne pro nonne* is frekwent in de comédie.

19. **hic noster**: sc. Terentius. 23. **malefacta ne noscant sua**: het zal niet prettig zijn voor de critici als Terentius hun wandaden op de korrel neemt. 27. **exigendae**: exigere heeft twee betekenissen, waarvan één ‘opeisen’ is doorgedrongen in de moderne talen, terwijl hier de andere betekenis ‘verdrijven’, ‘wegfluiten’ van toepassing is. 28. **istaec**: ‘deze spullen’. **abite**: ‘jullie kunnen gaan’ (nadat jullie de spullen binnen hebben neergezet). 29. **ades dum**: ‘een ogenblik!’ — **paucis te volo**: kort voor *paucis verbis te volo conloqui*. 30. **ut curentur recte haec**: ‘dat voor deze dingen (de etenswaren die zojuist zijn binnengebracht) goed gezorgd wordt (d.w.z. dat ze tot een lekkere maaltijd bereid zullen worden). 31. **hoc**: ablativus comparationis.

propterea quod servibas liberaliter:
 quod habui summum pretium persolvi tibi.
 So. in memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo 40
 si tibi quid feci aut facio quod placeat, Simo,
 et id gratum f<ui>sse advorsum te habeo gratiam.
 sed hoc mihi molestumst; nam istaec commemoratio
 quasi exprobratio est inmemori benefici.
 quin tu uno verbo dic quid est quod me velis. 45
 Si. ita faciam. hoc primum in hac re praedico tibi:
 quas credis esse has non sunt verae nuptiae.
 So. quor simulas igitur? Si. rem omnem a principio audies:
 <eo> pacto et gnati vitam et consilium meum
 cognosces et quid facere in hac re te velim. 50
 nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia, <et>
 liberius vivendi fuit potestas (nam antea
 qui scire posses aut ingenium noscere,
 dum aetas metus magister prohibebant? So. itast.)
 Si. quod plerique omnes faciunt adolescentuli, 55
 ut animum ad aliquod studium adiungant, aut equos
 alere aut canes ad venandum aut ad philosophos,
 horum ille nil egregie praeter cetera
 studebat et tamen omnia haec mediocriter.
 gaudebam. So. non iniuria; nam id arbitror 60
 adprime in vita esse utile, ut nequid nimis.
 Si. sic vita erat: facile omnis perferre ac pati;

39. **summum pretium persolvi tibi**: ‘ik heb je de hoogste beloning gegeven, d.w.z. de vrijheid’. 40. **haud muto factum**: ‘gedane zaken nemen geen keer’. 43. **hoc**: ‘dit’, d.w.z. het feit dat Simo altijd blijft zeuren dat hij zo goed is geweest aan Sosia de vrijheid te schenken. 44. **exprobratio inmemori benefici**: ‘is een verwijt aan hem die de weldaad vergeten is’. Vele edd. lezen *inmemoris*, maar soms behoudt een van een verbum afgeleid substantivum de bij dat verbum behorende naamval. (In strijd met de regel *Substantivum regit substantivum in genitivo*.) *benefici* is wrsch. afhankelijk van *exprobratio*, niet van *inmemori* (Ashmore). 62. **facile omnis perferre ac pati**: ‘hij kon met iedereen goed opschieten’. De infinitivi zijn inf. hist. Een subj. daarbij staat in de nominativus. — **omnis**:

cum quibus erat quomque una îs sese dedere,
 <eo>rum obsequi studiis, adversus nemini,
 numquam praeponens se illis; ita ut facillume 65
 sine invidia laudem invenias et amicos pares.
 So. sapienter vitam instituit; namque hoc tempore
 obsequium amicos, veritas odium parit.
 Si. interea mulier quaedam abhinc triennium
 ex Andro commigravit huc viciniae, 70
 inopia et cognatorum negligentia
 coacta, egregia forma atque aetate integra.
 So. ei, vereor nequid Andria adportet mali!
 Si. primo haec pudice vitam parce ac duriter
 agebat, lana ac tela victum quaeritans; 75
 sed postquam amans accessit pretium pollicens
 unus et item alter, ita ut ingeniumst omnium
 hominum ab labore proclive ad lubidinem,
 accepit condicionem, de(h)inc quaestum occipit.
 qui tum illam amabant forte, ita ut fit, filium 80
 perduxere illuc, secum ut una esset, meum.
 egomet continuo mecum «certe captus est:
 habet». observabam mane illorum servolos
 venientis aut abeuntis: rogitabam «heus puer,
 dic sodes, quis heri Chrysidem habuit?» nam Andriae 85
 illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phaedrum aut Cliniam
 dicebant aut Niceratum; nam î tres tum simul
 amabant. «eho quid Pamphilus?» «quid? symbolam

accusativus pluralis.

63. îs sese dedere: ‘voor hen zette hij zich helemaal in’. **64. eorum obsequi studiis:** ‘met hun liefhebberijen deed hij mee’. **66. amicos pares:** amicos parare - ‘vrienden maken’. **75. victum:** ‘levensonderhoud’. **78. hominum:** niet mannen maar mensen. Het gaat immers over het afglijden van de Andrische. **79. quaestum:** ‘baan’, ‘broodwinning’. **83. habet:** onderwerp is de zoon. object van habet is de liefdeswond. **88. symbolam dedit cenavit:** ‘hij heeft zijn bijdrage (voor de maaltijd!) betaald en meegegeten, m.a.w. hij heeft meegedaan met de gezelligheid, maar iets erotisch is er niet

dedit, cenavit.» gaudebam. item alio die
 quaerebam: comperibam nil ad Pamphilum 90
 quicquam attinere. enimvero spectatum satis
 putabam et magnum exemplum continentiae;
 nam qui cum ingeniis conflictatur ei(u)s modi
 neque commovetur animus in ea re tamen,
 scias posse habere iam ipsum s<uae> vitae modum. 95
 quom id mihi placebat tum uno ore omnes omnia
 bona dicere et laudare fortunas meas,
 qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
 quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes
 ultro ad me venit, unicam gnatum suam 100
 cum dote summa filio uxorem ut daret.

Geïnteresseerd in het vervolg?

Stuur mij een mailtje.

George J. Winter

gebeurd.

91. spectatum: ‘respectabel’. **93. qui cum ingeniis conflictatur eius modi:**
 ‘wie met dergelijke figuren omgaat’. **94. neque:** voor cuius non. **96. quom**
id mihi placebat tum: ‘niet alleen... maar ook’. **101. :** sc. meo.
